

цих трьох сферах відповідальності школи.

Концептуально важливим у питанні автономії є те, що створення і підтримка атмосфери довіри у шкільних системах Європи залежить від стилю управління, який повинен сприяти розвитку особистих стимулів й особистої відповідальності без підштовхування ззовні. Такі стимули для вчителів можуть включати високі критерії відбору під час прийняття на роботу, конкурентоспроможну заробітну плату, можливості для професійного росту та академічної свободи.

Незважаючи на той факт, що серед дослідників шкільної автономії та автономії вчителя існують протилежні точки зору щодо оцінки результатів і необхідності підтримки розвитку даного явища, у більшості країн ЄС існує згода, що автономія школи і свобода діяльності вчителів сприяють розвитку креативності та інноваційності в навчальному процесі, адаптації змісту освіти до локальних умов і потреб неоднорідного складу учнів, тобто автономія розглядається як інструмент забезпечення якості освіти.

Перспективним є вивчення можливостей розвитку шкільної автономії та автономії вчителя на рівні початкової освіти в Україні з урахуванням позитивного досвіду

європейського шкільництва.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – С. 13.
2. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу : теорія і практика (друга половина XX – початок XXI ст.) : монографія / О. І. Локшина. – К. : Богданова А. М., 2009. – 404 с.
3. Российская педагогическая энциклопедия. В 2-х томах. Том I (А-Л) / гл. ред. В.В. Давыдов. – М. : Большая российская энциклопедия, 1993. – С. 27.
4. Хрестоматія – педагогический словарь библиотекаря, российская национальная библиотека, 2005–2007 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://didacts.ru/dictionary/1013/word/avtonomnost-obrazovatelynyh-uchrezhdenii>
5. Arcia G. School Autonomy and Accountability / Gustavo Arcia, Kevin Macdonald, Harry Anthony Patrinos, Emilio Porta. – SABER, 2011. – 29 p.
6. EU (European Union). Improving the Quality of Teacher Education. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. COM (2007) 392 final. {SEC (2007) 931 SEC (2007) 933}. – Brussels : Commission of the European Communities, 2007. – 16 p.
7. Eurydice. Key Data on Education in Europe 2012. – Brussels: Eurydice, 2012. – 209 p.
8. Eurydice. Key Data on Learning and Innovation through ICT at School in Europe 2011. – Brussels : Eurydice, 2011. – 120 p.
9. Eurydice. Levels of Autonomy and Responsibilities of Teachers in Europe / Arnaud Desurmont, Bernadette Forsthuber, Stephanie Oberheidt. – Brussels : Eurydice, 2008. – 88 p.
10. Eurydice. School Autonomy in Europe. Policies and Measures. – Brussels : Eurydice, 2007. – 64 p.
11. Eurydedia. Austria : Teaching and Learning in Primary Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://webgate.ec.europa.eu/tpf/is/mwikis/eurydice/index.php/>

УДК 37 -047.36(73)

Олена Андрюшина

МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ (ДОСВІД США)

А Розглянуті шляхи використання результатів моніторингу якості загальної освіти в США. Проаналізовані можливі наслідки здійснення моніторингу – позитивні й негативні, правове підґрунтя такого моніторингу та його ефективність. Досліджені наслідки дотримання високих вимог освітніх стандартів та освітнього поступу учнів. Виокремлені аспекти освітнього моніторингу, що потребують урахування та аналізу для практичного застосування в Україні.

Ключові слова: якість освіти, моніторинг якості освіти, результати моніторингу, наслідки моніторингу.

Олена Андрюшина. Возможные последствия осуществления мониторинга качества среднего образования (опыт США).

А Рассмотрены пути использования результатов мониторинга качества среднего образования в США. Проанализированы возможные последствия осуществления мониторинга – позитивные и негативные, правовая основа такого мониторинга и его эффективность. Исследованы последствия соблюдения высоких требований образовательных стандартов и образовательного развития учащихся. Выделены аспекты мониторинга, которые необходимо учитывать и анализировать для практического применения в Украине.

Ключевые слова: качество образования, мониторинг качества образования, результаты мониторинга, последствия мониторинга.

Olena Andriushyna. Possible consequences of monitoring quality of general education (U.S. experience).

С The ways of using the results of monitoring quality of general education in the USA are shown. Possible consequences of monitoring realization - positive and negative, state foundation of such monitoring and its effectiveness are analyzed. The consequences of keeping the tough educational standards and students educational progress are investigated. The aspects of the educational monitoring, which need to be taken into account and analyzed for practical application in Ukraine, are presented.

Key words: quality of education, monitoring quality of education, monitoring results, consequences of monitoring.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасна українська освітня політика, спрямована на входження в європейський та світовий простір, декларує підвищення якості освіти та надання якісних освітніх послуг пріоритетним завданням. Одним із шляхів його вирішення є розроблення та впровадження ефективної технології оцінювання досягнутих освітніх результатів і моніторингу якості освіти як практичного інструмента управління освітою й прогно-

зування її подальшого розвитку. Однак сьогодні в Україні спостерігається неухильна тенденція до зниження якості освіти та недостатньої дієвості її моніторингу. Вітчизняні науковці, зокрема Л. Гриневич, І. Лікарчук, І. Бабин, А. Литвин, М. Михайличенко, І. Совсун, Г. Солодко, В. Шинкарук, звертають увагу на те, що низька якість освіти в країні спостерігається на фоні чи не найбільших у світі відносних суспільних витрат на освіту (7,5 – 7,6 % валового продукту), а відсутність загальнонаціональної узгодженої на всіх рівнях сис-

теми моніторингу перешкоджає ефективно використовувати результати здійснюваних в Україні моніторингових досліджень [1; 3]. Тому, на нашу думку, актуальним є вивчення зарубіжного досвіду країн, зокрема США, в яких ефективно діє система використання результатів освітніх вимірювань для підвищення якості освіти і навчальних досягнень школярів по всій країні. Дослідження шляхів використання результатів моніторингу якості освіти свідчать про позитивні наслідки здійснення освітніх вимірювань – можливість отримувати державні стипендії для навчання у коледжах та університетах, безкоштовні додаткові заняття протягом навчального року; управлінська, педагогічна та соціальна підтримка шкіл, які показують низькі результати навчальних досягнень тощо [2]. Проте американські науковці занепокоєні такими наслідками здійснення моніторингових досліджень, які можуть мати негативний вплив на ефективне функціонування моніторингу та використання його результатів. Тому вважаємо актуальним дослідження можливих негативних наслідків моніторингу якості загальної освіти в США.

Мета нашої статті – дослідити можливі наслідки здійснення моніторингу якості загальної освіти для ефективного застосування його прогресивних ідей в Україні. Дана мета вимагає вирішення наступних завдань:

1) проаналізувати механізм упровадження закону «Жодної невстигаючої дитини», який зобов'язує штати здійснювати моніторинг якості загальної освіти;

2) дослідити можливі наслідки дотримання високих вимог освітніх стандартів;

3) виокремити аспекти освітнього моніторингу, що потребують подальшого аналізу освітян, для заповнення його негативних наслідків в Україні.

Аналіз публікацій в американських періодичних виданнях із питань організації й проведення моніторингу якості загальної середньої освіти дає підстави для твердження про неоднозначність оцінки вченими його наслідків. Значна частина науковців (Dahlin Michael, Xiang Yan, Durant Sarah, Cronin John та ін.) звертають увагу на аспекти освітнього моніторингу, пов'язані з оцінюванням відповідності рівня навчальних досягнень школярів освітнім стандартам штату. Вчені акцентують увагу на недосконалому механізмі впровадження закону «Жодної невстигаючої дитини», відповідно до якого діяльність освітніх органів штатів і навчальних закладів має спрямовуватися на виконання жорстких вимог федеральної освітньої політики щодо досягнення всіма школярами освітніх стандартів до 2014 року. Однак для багатьох штатів (особливо тих, де розроблені й упроваджені високі освітні стандарти) виконання цих вимог стає недосяжною метою. У зв'язку з цим освітяни, експерти з моніторингу виокремлюють дві стратегії регіональної освітньої політики:

1. Розроблення нових стандартів штату чи внесення змін до вже діючих з метою зниження їхнього рівня для забезпечення досягнення освітніх стандартів навіть слабкими учнями.

2. Виконання штрафних санкцій з боку федерального уряду та Департаменту освіти, втрата фінансової підтримки, переживання процедури примусового перерозподілу учнів у шкільних округах чи

повного закриття шкіл як наслідок низьких освітніх показників школярів, що були виявлені за результатами моніторингу якості освіти.

Американські науковці (Loveless, Farkas, Duffett) зауважують також, що федеральна та регіональна політика не є ефективною в контексті використання результатів моніторингу, оскільки однобоко відображає показники освітнього поступу учнів. У поле пильної уваги освітніх органів штату й Департаменту освіти потрапляють виключно ті заклади, учні яких за результатами моніторингу навчальних досягнень не досягли стандартів штату. Заходи, що вживаються до таких шкіл, спрямовані на забезпечення освітнього поступу невстигаючих і слабо встигаючих учнів, у той час, як школярі, які продемонстрували досконалий рівень знань, втрачають мотивацію для покращення навчальних досягнень, оскільки засади для вживання будь-яких заходів, що забезпечують їхній подальший освітній поступ у регіональному освітньому законодавстві, не передбачені.

З огляду на зазначені факти, американські науковці зробили наступні припущення:

– зниження вимог освітніх стандартів штату негативно впливає на рівень освітніх досягнень учнів та їхній навчальний поступ;

– зосередження виключно на поточній системі підзвітності, яка аналізує освітні досягнення тільки учнів, які не досягли достатнього рівня, має негативні наслідки для тих школярів, чий навчальний досягнення набагато вищі.

Виклад результатів дослідження. Занепокоєння науковців, освітян, широких кіл громадськості наслідками використання моніторингу якості освіти спонукало Центр досліджень Кінгсбурі, що входить до структури освітніх вимірювань (Northwest Evaluation Association), провести низку досліджень із метою перевірки зроблених вченими припущень. Науковий інтерес було зосереджено на висвітленні двох основних питань: чи існує залежність між труднощами досягнення учнями стандартів штату та їхнім навчальним поступом; чи демонструють учні, які мають високі результати навчальних досягнень, освітній поступ у подальшому. Відповідно до завдань дослідження були проаналізовані результати навчальних досягнень та їхня динаміка в чотирьох окремих групах респондентів, що обіймали 100 000 учнів 3-х та 8-х класів. Дослідження показало, що статус учня, отриманий ним на підставі моніторингу освітніх досягнень, впливає на навчальний поступ; учні з рівнем досягнень нижчим, ніж достатній, показують кращу динаміку навчальних здобутків, ніж ті школярі, які за результатами моніторингу здобули високий освітній статус.

Таким чином, результати проведеного дослідження дали підстави для твердження про наявність у штатах тенденції до зниження вимог щодо рівня щорічного навчального поступу й навчальних стандартів штату [10].

Зазначена ситуація ускладнюється заходами, здійсненими Адміністрацією Президента США Барака Абами, що упроваджують додаткове фінансування в розмірі 1.35 мільярдів доларів на виконання положення «Гонка до верхів» («Race to the Top» (RTTT)). Надання такого фінансування передбачає жорсткі вимоги до штатів у цілому й навчальних закладів зокрема, що обумовлює значне посилення федерального контролю, яке може мати неперед-

бачувані наслідки. Науковці роблять припущення, що можливість отримання додаткового фінансування як заохочення штатів із високим рівнем навчальних досягнень спонукає зацікавлених осіб лобіювати перегляд освітніх стандартів у контексті зниження їхніх вимог [8].

На зазначений факт звертають свою увагу Nickok Eugene та Ladner Mathew. Визначивши сутність тенденції до зниження освітніх стандартів як «гонку донизу» (на протилежність «гонки до верхів» Б. Абами), науковці розглядають її як загрозу втрати прозорості інформації про учнівські навчальні досягнення для батьків, громадськості й освітян. У зв'язку із зазначеними обставинами Nickok Eugene та Ladner Mathew наголошують на необхідності дозволу штатам вибору власної стратегії щодо виконання вимог закону «Жодної невстигаючої дитини» [9].

Аналіз поглядів американських науковців на проблему використання результатів моніторингу якості освіти дав змогу виділити комплекс інших невирішених проблем. Основними з них є наступні:

1. Високі вимоги до рівня знань, умінь і навичок старшокласників, що висувуються їм у межах випускних іспитів. Зазначена проблема породжує інші, основною з яких виступає неспроможність науковців-освітян і тих, хто скеровує освітню політику штату, забезпечити вчителів необхідним навчальним матеріалом і методичною підтримкою для підготовки учнів до такого тестування [5].

2. Недосконалість оцінки за випускний екзаме́н. Так, у штаті Массачусеттс затверджена шкала оцінювання знань на екзамені як «складено» чи «не складено», тому учні з однаковими результатами навчальних досягнень можуть мати різні результати тестування, що обумовлює різні, в тому числі й негативні, наслідки. Окрім того, існує проблема психологічної неготовності старшокласників до складання випускних екзаменів. Страх не скласти екзамен часто обумовлює відмову учня від нього, що автоматично означає вибуття зі школи, її незакінчення [11].

3. Законодавча й методична невизначеність у питаннях навчання дітей, які не вільно володіють англійською мовою. Ігнорування факту двомовності таких учнів, що є вживаним фактом в американській шкільній практиці, призводить до виникнення нерівності у навчанні, що, у свою чергу, заперечується американським законодавством з питань освіти [6].

4. Недоліки суб'єктивного характеру («навчання для тесту», коли вчителі, обізнані зі змістом тесту, цілеспрямовано готують учнів із необхідних питань; звуження навчальної програми, виключення учня з низькою академічною успішністю зі школи, звільнення від складання тесту, зумисне надання учневі статусу такого, який не вільно володіє англійською мовою чи потребує особливої уваги, що надає йому право писати простіші за складністю тести; перерозподіл уваги вчителя між сильними й слабкими учнями на користь слабких; підказки вчителів під час тестування; втручання керівництва в діяльність учителів, що обумовлює названі вище ганебні факти тощо) [4].

Зазначені недоліки є підставою для формування суспільної думки щодо якості освіти в державних школах США. Такий висновок базується на результатах щорічного опитування Gallup з проблем освіти (Work and Education poll), яке відбувалось 9–12

серпня 2012 р. У межах дослідження американцям запропонували на підставі суб'єктивного досвіду та отриманої з різних джерел інформації визначити рейтинг якості вітчизняної освіти в різних типах навчальних закладів. Державні школи отримали найнижчий рейтинг, незважаючи на той факт, що переважаюча більшість американських дітей (83%) навчаються саме в державних школах (табл. 1):

Таблиця 1.

Рейтинг шкіл США різних типів за якістю освіти (за результатами Work and Education poll – 2012)

Тип школи	Найкраща (%)	Гарна (%)	Звичайна (%)	Погана (%)	Всього (%)
приватна	34	46	15	1	80
релігійна	18	54	18	3	72
чартерна	19	42	24	3	61
домашня	14	32	33	14	46
державна	7	40	28	15	47

Відповідно до низького рейтингу державних шкіл опитування виявило більшу кількість незадоволених якістю освіти – 53%, ніж задоволених – 44% [7]. Такий стан громадської думки про державні школи, недоліки, виявлені науковцями й експертами з освітнього моніторингу, спонукає вчених шукати нові, ефективніші шляхи підвищення якості загальної середньої освіти.

Отже, дане дослідження, відповідно до поставлених завдань, надає можливість сформулювати наступні **висновки**:

1) Механізм упровадження закону «Жодної невстигаючої дитини», який зобов'язує штати здійснювати моніторинг якості загальної освіти для відстеження навчального поступу учнів, не є досконалим. Зазначений закон вимагає, щоб усі учні до 2014 р. досягли навчального стандарту «високий» з усіх предметів. Практика довела, що таким високим вимогам не можуть відповідати всі учні, що призводить до прихованого процесу зменшення навчальних стандартів освітніми органами штату. Зниження вимог дотримання високих стандартів пов'язане з метою уникнути штрафних санкцій з боку федерального уряду та Департаменту освіти, втратою фінансової підтримки, переживання процедури примусового перерозподілу учнів у шкільних округах чи повного закриття шкіл як наслідок низьких освітніх показників школярів, що були виявлені за результатами моніторингу якості освіти.

2) Зниження вимог дотримання високих освітніх стандартів призводить до підтримки виключно учнів і шкіл, які демонструють низькі результати навчальних досягнень, у той час, коли школярі з високими досягненнями, позбавляються можливості подальшого щорічного освітнього поступу і мотивації до досягнення вищих результатів. Під час освітніх вимірювань, аби уникнути небажаних результатів, освітяни (від учителів до керівників шкіл і шкільних регіонів) використовують різні механізми приховування реальної картини досягнень учнів. Під час підготовки до таких вимірювань відбувається звуження навчальної програми на користь предметів, з яких проходить оцінювання, «навчання для тесту», втручання керівництва в діяльність учителів, виключення «слабких учнів» зі школи.

Література

3) Для запобігання негативних наслідків здійснення моніторингу якості освіти в Україні, використовуючи досвід США, вважаємо за необхідне урахування таких аспектів освітнього моніторингу: мета моніторингу – отримання достовірної та прозорої інформації про результати навчальних досягнень і стан освіти в конкретному навчальному закладі в цілому; відповідно, прогнозування подальшого розвитку з урахуванням отриманих результатів і корекція сучасного стану має відбуватись без здійснення штрафних санкцій, натомість відбуваються корекційні дії; задля використання результатів моніторингу – розроблення та впровадження шляхів підтримки освітніх закладів та учнів у цьому закладі, як тих, що демонструють низькі результати навчальних досягнень, так і з високими навчальними результатами; аналіз факторів, які впливають на результати навчальних досягнень.

Перспективними подальшими розвідками проблем моніторингу якості загальної освіти вважаємо аналіз факторів, які мають вплив (позитивний і негативний) на результати навчальних досягнень.

1. Аналітична доповідь про стан моніторингу якості освіти в Україні / МБО «Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти»: [І.І. Бабин, Л.М. Гриневич, І.Л. Лікарчук та ін.]; за заг. ред. І.Л. Лікарчука. – К.: МБО «Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти». – Харків: Факт. – 2011. – 96 с.
2. Андрушина О.В. Стратегии использования результатов мониторинга качества среднего образования на региональном уровне в США / О.В. Андрушина // Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии: материалы IX международной заочной научно-практической конференции. Часть I. (24 января 2013 г.). – Москва: Изд. «Международный центр науки и образования», 2013. – 164 с., С. 12–20; ISBN 978-5-905945-96-0
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В.Г.Кременя. – К.: Пед. думка, 2011.
4. Amrein-Beardsley Audrey. The Unintended, Pernicious Consequences of “Staying the Course” on the Unated States’ No Child Left Behind Policy / Audrey Amrein-Beardsley / International Journal of Education Policy & Leadership. – 2009. – Vol. 4. – № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ijelpl.org
5. Dunn Karee, Mulvenon Sean. Let’s Talk Formative Assessment... and Evaluation?, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eric.ed.gov (ED505357)
6. From English Language Learners to Emergent Bilinguals. Equity Matters / Garcia Ofelia, Kleifgen Jo Ann, Falchi Lorraine. Campaign for Educational Equity, Teachers College, Columbia University, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eric.ed.gov (ED524002)
7. In U.S., Private Schools Get Top Marks for Educating Children. Jeffrey M. Jones, August 29, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gallup.com/poll/156974/private-schools-top-marks-educating-children.aspx
8. Lips Dan. A Smaller Path to a “Race to the Top” in Educational Reform [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eric.ed.gov (ED509500)
9. Reauthorization of No Child Left Behind: Federal Management or Citizen Ownership of K-12 Education? / Hickok Eugene, Ladner Mathew, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eric.ed.gov (ED498010)
10. State Standards and Student Growth: Why State Standards Don’t Matter as Much as We Thought / Dahlin Michael, Xiang Yan, Durant Sarah, Cronin John. –Northwest Evaluation Association, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eric.ed.gov (ED521964)
11. The Consequences of MCAS Exit Examinations for Struggling Low-Income Urban Students / John P. Papay, Richard J. Murnane, John B. Willett. – Harvard Graduate School of Education, July 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.doey.mass.edu/research/reports/0708papay-murnane-willett.doc

УДК 371:811(485)

Юлія Руднік

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ШКОЛАХ ШВЕЦІЇ: ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ДИСКУРС

Юлія Руднік. Обучение иностранных языков в школах Швеции: организационный дискурс.

Julia Rudnik. Foreign language teaching in schools of Sweden: organizational discourse.

А Проаналізовано шведський досвід навчання іноземних мов на етапі обов’язкової шкільної освіти. Визначено вимоги до професійних якостей учителя іноземної мови, специфіку організації навчання у педагогічних ВНЗ, акцентована увага на вихідних положеннях методики SPRINT, яка набула широкого застосування у Швеції.

А Проанализирован шведский опыт обучения иностранным языкам на этапе обязательного школьного образования. Определены требования к профессиональным качествам учителя иностранного языка, специфика организации обучения в педагогических вузах, акцентировано внимание на исходных положениях методики SPRINT, которая получила широкое применение в Швеции.

С In the article Swedish foreign language teaching experience at the stage of compulsory school has been analyzed. The requirements to the professional foreign language teacher qualities, peculiarity of training in pedagogical universities are determined. The emphasis is made on the original statements of SPRINT methodology, which became widespread in Sweden.

Ключові слова: контекстно-мовне інтегроване навчання, мультидисциплінарне навчання, вчитель іноземної мови, методика SPRINT, професійна підготовка, обов’язкова школа, гімназія.

Ключевые слова: контекстно-языковое интегрированное обучение, мультидисциплинарное обучение, учитель иностранного языка, методика SPRINT, профессиональная подготовка, обязательная школа, гимназия.

Key words: Content and Language Integrated Learning, multidisciplinary study, foreign language teacher, SPRINT methodology, professional training, compulsory school, gymnasium.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими та практичними завданнями. Інтеграція вищої освіти України до європейської освітньої системи, поглиблення міжнародних зв’язків і глобалізація суспільства зумовили потребу в підготовці нової генерації висококваліфікованих фахівців, які володіють іноземними мовами та здатні до продуктивного професійного спілкування.

Нові вимоги, що постають перед сучасним учителем, його підготовкою та професійними якостями, зумовлюють потребу врахувати досвід і новітні здобутки інших країн у сфері освітньої політики, а також виявити та подолати негативні тенденції. Країною, що однією з перших приєдналася до Болонського про-

цесу, стала Швеція. Нині вона займає одне з перших місць щодо якості освіти, тому цей досвід є цінним для оптимізації та вдосконалення якості підготовки висококваліфікованих фахівців в Україні.

Аналіз останніх джерел і публікацій, у яких започатковане розв’язання означеної проблеми та на які автор робить опертя. Зарубіжний досвід змісту професійної підготовки вчителів досліджували С. Івашнюва, Н. Махія, Т. Харченко, Н. Авшенюк, В. Базуріна, Ю. Кіщенко, А. Соколова, Н. Яцишина, А. Василіук, О. Кузнецова, Г. Єгоров, О. Локшина, Л. Пуховська, В. Червонецький, Н. Лавриченко, О. Овчарук, А. Сбруєва, О. Першукова, О. Матвієнко. Питанням організації освіти у Швеції займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вче-